

scheurders (het woord is geen scheldwoord-retour, maar onzerzijds evenzeer als van hún kant oprecht geméend) hebben aanvaard, tegelijkertijd met de officieel eraan vastgekoppelde leerformules, en wel in het zoogenamde Praeadvies ter afwijzing van de bezwaarschriften, die Greijdanus e.a. destijds inbrachten tegen de kerkseurformules.

Eerst iets over Rom. 9:7, waar onze Statenvertaling heeft: „in Izaak zal u het zaad GENOEMD worden”. Deze woorden hebben in deze vertaling herhaaldelijk dienst moeten doen om te betoogen, dat alleen de uitverkorenen (ten eeuwigen leven, en dan individueel opgeteld) als 't erop aankomt Abrahams zaad mogen heeten, verbondskinderen mogen heeten, en wat dies meer zij. Het woordje „NOEMEN” werd dan zóó verstaan: nu ja, naar de uitwendige zijde zijn ze wel allen bondelingen, maar naar de inwendige zijde worden, als het meenens is, alleen de verkorenen bondelingen en Abrahams zaad door God genoemd. Het Praeadvies (afdeeling dr J. Ridderbos, bl. 42, schijnt op die vertaling „noemen” zich te baseeren, als het daar heet, dat „dit zaad naar zijn diepten zin Christus is, waaruit dan weder volgt, dat ook oud-Israël aan die belofte naar haar diepten zin slechts in zover deel had, dat het met Christus was verbonden”. Dat hier allerlei vragen onbeantwoord blijven, is duidelijk. Bijvoorbeeld deze vragen: a) wat is de „zin” van een „belofte”? b) is er een „diepe” en een „diepere” en een „diepste” „zin” van een belofte? c) wat is „Christus”, en wat is „deel hebben” aan Christus, en wat is „verbonden zijn met Christus” zoolang deze begrippenreeks hier opgesteld staat? En als we dan van dezelfde hand lezen, op bl. 45, dat de verkiezing of beschikking Gods even ver gaat als het verbond, en dat in Izaak het zaad zal „gerekend” worden (!), en dat het nu niet Israël is, dat de Heere zoekt naar de „diepste” (!) bedoeling van verkiezing en verbond, DOCH (!) „de kerk des Heeren”, en dat zomaar eventjes verteld wordt dat die kerk de kern van Israël is, terwijl dan die kern-kerk de VERGADERING (? wat voor eentje? een onzichtbare assemblee?) der UITVERKORENEN is, wel, dan vragen we ons af: wie wordt hier wijs uit?

Ter vergelijking nemen we eens koning David. Aan David was — en ook dat heette een „verbond” — „zaad” toegezegd. Messiaansche zaad. „Naar zijn diepten zin”, we kiezen nu eens de formuleering van hierboven, zou dat zaad van Christus zijn. Nu komt de vraag: uit welken zoon van David komt die Messias te voorschijn? Hij heeft er vele. Die vraag wordt door den profeet beantwoord: een zoon, op wien David aanvankelijk niet gerekend had (ook Abraham rekende niet op 'n Izaak), n.l. Salomo, zal de messiaansche lijn mogen doortrekken. En zoo maakt God telkens weer een keus uit de in Davids huis of uit Davids geslacht geborenen. Als men nu zou zeggen: in Salomo zal u dat messiaansche zaad genoemd (geroepen) worden, en b.v. niet in Adonia, den zoon van Haggith (1 Kon. 1:5 v.), moet men dan redeneeren als volgt: dat ook oud-Davids-geslacht aan die belofte naar haar diepten zin slechts in zover deel had, als het met Christus was verbonden? Indien „met Christus verbonden zijn” beteekent: zijn vader zijn in genealogischen zin, hebben dan alle koningen (en na de ballingschap niet-koningen), uit wie Christus naar het vleesch voortgekomen is, aan de belofte deel naar haar diepten zin? Kunnen daar niet onder zijn, die zelf verwerpelijk zijn bevonden? Indien daarentegen „met Christus verbonden zijn” zou beteekenen: „in mystieke unie met Hem verbonden zijn”, geldt dit dan alleen van de uit Salomo voortgekomen Davididen? De belofte n.l. niet van Christus' genealogische stamvader te mogen zijn, doch de verbondsbelofte?

De vraag stellen neemt niet minder tijd dan haar beantwoorden. Men voelt dan meteen, waar de schoen wringt. Indien de belofte aan Abraham, dat het messiaansche zaad alleen uit Izaak en niet uit zijn andere kinderen geroepen of genoemd zal worden op één lijn staat met de belofte aan David, dat alleen uit Salomo en niet uit zijn andere kinderen het koningszaad zou geroepen worden, en wij meenen, dat dit in bepaalde opzichten onbetwistbaar is, moeten we dan concluderen, zoodat Praeadvies doet, dat het niet Davids huis is dat de Heere zoekt naar de diepte bedoeling van verkiezing en verbond, doch de kerk des Heeren binnen Davids huis, en dat die kerk binnen Davids huis de kern van David is? Dan wordt de kern elk jaar kleiner, en zijn tenslotte alleen Jozef en Maria de gezochte kern van Israël. Waar men toch al uit kan komen!

We hebben nog een vraag, als we dr J. Ridderbos in het Praeadvies hooren concluderen uit de woorden: in Izaak zal u (Abraham) het zaad „geroepen” worden. We vragen ons af: waarom laat deze exegeet, die zich toch den hebreuwschen tekst herinnert, en daarvan levenslang studie gemaakt heeft, zomaar het (door de Statenvertaling gebruikte) woord „noemen” (een aanhaling uit het hebreuwsch van Genesis 21:12) stuivertje wisselen het het andere woord „rekenen tot”, zeggende, wat niet zóó in den bijbel staat: in Izaak zal het zaad (naar synodocratische opvatting) gerekend worden (bl. 45)? Dat een exegeet, die van het hebreuwsche woord uit Gen. 21:12 ettelijke malen meer weet dan wij, en die over het grieksche woord „rekenen tot” minstens tienmaal langer studeeren moet dan een ander, eer hij in oorlogstijd bezwaarschriften van o.a. een collega-exe-

geet kritisch onder de oogen ziet, omdat hij voor de volgende geslachten schuldig staat, als hij om een ongelukkige exegese, annex haar gevolgen, collega's met schandemerken en de kerken met een vreeselijke ruïne laat zitten, — dat zulk een exegeet, zeggen we, in zulk een kritisch tijdsgevoel kalmweg neerschrijft, dat in Izaak het zaad zal „gerekend” worden naar de bekende interpretatie, dat bewijst voor het minst, dat hem de vertaling „NOEMEN” in de maag zit, om niet te zeggen in vleesch en bloed gedrongen is.

Nu heeft in ons blad diezelfde tekst al eens de aandacht gehad. In de artikelen, waarmee we de vervangingsformule-nummer-één afwezen, zeiden we reeds, dat „noemen” geen goede vertaling kon zijn, doch „ROEPEN”. Het scheppende roepen Gods. In Izaak zou Hij Abraham het zaad scheppen, in het aanzijn roepen. De B. Jongeling heeft ons daarna verblijd met een artikel, dat het gezegde bevestigde, zulks op taalkundige gronden.

En nu de nieuwe vertaling? Daar staat: DOOR IZAAK ZAL MEN VAN ZAAD VAN U SPREKEN. Dat lijkt me een compromis, dat even de moeilijkheid ontduikt, schoon met een wending naar de zijde, waar de opposenten van dr Ridderbos staan. En in de nieuwe Kantteekening wordt aangaande dat „door Izaak zal men van zaad van u spreken” gezegd: dat men het ook zóó kan vertalen, misschien wel moet interpreteren (er staat: „of”): in Izaak zal zaad VOOR U

PSALM 69: 1-13

(vertaling N.B.G.)

Verlos m', o God, want 't water grijpt mij aan,
het is tot aan de lippen mij gekomen,
nu diepe waterbloeden m' overstroomden,
nu ik verzonk in slijk, waar 'k niet kan staan.
Mijn keel is heesch, 'k ben door mijn roepen moe,
mijn oogen zijn van 't uitzien mij bezweken,
zoo zocht ik U, o trouwe God, hoor toe,
hoe, die mij haten, hoonend van mij spreken.

Meer dan de haren van mijn moede hoofd
zijn zij, die mij zoo zonder oorzaak haten;
mijn valsche vijand eischt van mij verwoeten,
dat ik terug geef, wat 'k niet heb geroofd.
Gij, die Uw gunst van mij hebt afgewend,
hoe machtig zijn zij, die mij willen worgen.
Mijn schuld, o God, die mijn verdwaasdheid kent,
mijn booze daden zijn U niet verborgen.

Laat niet om mij beschaamd zijn, die U wacht;
niet schaamrood hen, o HEERE der heirscharen,
die steeds U zoeken en uw woord bewaren,
o God van Israel, neig U tot mijn klacht.

Om Uwentwil draag 'k immers dezen smaad,
een vreemde ben 'k geworden voor mijn broeder.
Om Uwentwil dekt schaamte mijn gelaat,
'k ben onbekend den zonen van mijn moeder.

Want voor uw huis heeft d'ijver mij verteerd,
de smaad, U aangedaan, kwam mij verneeden.
Ik maakte rouwgewaden tot mijn kleedren;
ik weende, daar mijn ziel uw heil ontbeert,
maar 't werd mij alles tot een diepen smaad,
'k werd tot een spreekwoord hun, die fel mij haten,
nu dronken spottang mij met schaamte slaat.
't Volk in de poort zit over mij te praten.

A. v. B.

GEROEPEN WORDEN; met de betekenisvolle toevoeging: vgl. dan voor roepen 8:30 en vs 11. Op 8:30 lezen we in de nieuwe kantteekening aangaande „roepen”: „krachtddig, zoodat de roeping niet slechts gehoord, maar ook gehoorzaamd wordt”. Men krijgt dus Dáár den indruk: a) „roepen” is effectief, de daad van „roepen” (door God) bereikt ook wat Hij wil; en b) het is een „roepen”, dat „aan-spreken” is, want er wordt gehoord en dan gehoorzaamd. In dien zin zal ook wel bedoeld zijn de kantteekening bij 9:11: God is de Roepende, zie 8:28, 30. In a) blijft deze aantekening dus plaats openhouden voor ons, maar in b) neemt hij dat weer terug, en gaat weer den kant van het Praeadvies uit.

Het komt ons voor, dat de bewerk van dit gedeelte, dr R. Schippers, heeft gedacht aan wat Greijdanus schrijft in zijn commentaar op Rom. 8:30, die ook zegt: dat het in DIT vers bedoelde „roepen” niet maar een noodigen aanduidt, doch een effectief roepen, dat zich doet hooren en gehoorzamen, en zijnen inhoud verwerkelijkt. Inderdaad; dat past ook bij individuen, die in 8:30 bedoeld worden. Maar dr Schippers heeft bij 9:7 o.i. te weinig eraan gedacht, dat daar niet van individuen, doch van „zaad”, een gemeenschap, wordt gesproken. Wij krijgen dien indruk, omdat tot onze verwondering een verwijzing naar Rom. 4:17 ontbreekt. Dáár naar verwijst evenwel Greijdanus in zijn exegese van 8:30 wel. En op 4:17 zegt Greijdanus terecht: dat dáár (in de woorden: „God roept de niet zijnde dingen als zijnde”) bedoeld wordt in HET AANZIJN ROEPEN, DOOR ROEPEN DOEN VERSCHIJNEN. Dit „in het aanzijn roepen” is wat anders dan het „roepen” door het evangelie.

In het aanzijn roepen.

Inderdaad. En zóó wil ik ook Rom. 9:7 opgevat

zien: in Izaak zal Ik u zaad in het aanzijn roepen. Het beloofde zaad, d.w.z. het volk, dat niet zou worden overgelaten aan zijn lot (ps. 147), maar dat door verbondsbeloften en verbondsoprichting Gods kerk zou zijn. En waaruit de Christus zou voortkomen.

En 't komt mij voor, dat de vertaling van dr Schippers, en een deel van zijn noten een streep halen door het Praeadvies en zijn kromme redeneeringen, maar dat zijn vertaling, voorzover ze een middenterm kleet, en zijn noten, voorzover ze Rom. 4:17 verzwijgen, en voorzover ze tusschen roeping van AANWEZIGE INDIVIDUEN enerzijds en roeping van NOG NIET AANWEZIG VOLK anderzijds niet scherp onderscheiden, en dus ook voorzover ze tusschen het roepen tot GELOOF (bij aanwezige individuen) ter eener en het roepen in het AANZIJN (van nog-niet-aanwezig zaad) geen scherp onderscheid maken, de halve wending van het onzalige Praeadvies af half laten blijven, tweeslachtigheid in de hand werken, en het onbesliste standpunt typeeren, dat dr Schippers inneemt, sedert hij, waarom dan ook, zijn vrijheid heeft verloor, toen hij de vrijmaking verloor. Hij is onbeslist, want hij is zijn bejegeningennorm kwijt, in dezen.

Of ik hier spijkers op laag water zoek? Of iemands theologisch werk meet naar de vraag: vrijgemaakt, ja of neen?

O neen. Althans niet, voorzover de auteurs niet zelf in al hun werk gemeten WILLEN zijn aan hun binding! Maar het gezegde illustreert, waarom ik indertijd opwakte: kijk eerst eens uit. Toen de Dordtsche vaders kantteekeningen lieten schrijven door theologen bij de nieuwe vertaling van den Bijbel, wisten de theologen, die wisten wat ze wilden. Ze hadden pas de Remonstranten eep duldend „neen” toegeeroepen, en meenden voor God wat ze gezegd hadden.

Thans evenwel komen er nieuwe kantteekenaren. Ze behooien allemaal bij de synodocratie; en de toonaangevende lieden in dit bedrijf zijn wat de wilsvorming betreft, het samen eens. Niet wat het bevooroordeeld „geloof” betreft. Ridderbos' synode heeft een massa volgelingen. Ze heeft geen een ten aanzien der formules van '42 geloóven d'volgeling. Als ze in dezen diep geloóvend waren, dan hadden ze geen vervangingsformule gegeven in 1946, en geen nieuwe op stapel gezet, eerst in de actie-Van Teylingen-Bos, en later in de actie N. H. Ridderbos-Stap-synodocratische kerkeraad van Amersfoort, waarover we in de laatste nrs spraken. Ze geloóven het Praeadvies niet. Ze geloóven ook de uitspraken van 1942-'44-'46 niet: ze maken er immers een órdekwestie van. Stel u voor, dat de Remonstranten in 1618/9 waren afgewezen met „leerregels” en dat die leerregels later waren voorgesteld als „ordemaatregelen”, meer niet, meneer. Of dat het zoo gegaan was met de leeruitspraak inzake dr J. G. Geelkerken.

En omdat deze nieuwe kantteekenaren niet diep en vast geloóven wat in 1942-'44-'46 is gezegd, en dr Schippers het ook niet helemaal geloóft, daarom lijken deze nieuwe kantteekenaren ook niet op de oude. En dat is de reden, waarom zich een vergelijking opdringt. En soms in het nadeel van de nieuwe kantteekenaren uitvalt. Hun werk wordt gekenmerkt door een wil, hetzij om plaats te maken, althans om ruimte open te laten voor wat in 1942 goddelijke uitspraak heette, hetzij om door toelichtende formules den één niet af te vallen, en den ander toch ook aan de hand te houden.

En zoo wordt de opvatting van het „Praeadvies” in dezen het ééne oogenblik losgelaten, het andere toch weer niet radicaal prijsgegeven.

Nu weten wij, dat kantteekeningen verstandig doen, als ze niet te veel beslissen. Maar „niet te veel” beslissen is wat anders dan een goede beslissing eerst in de hand werken en dan weer remmen. Het is met gereserveerdheid-in-het-beweren net zoo gesteld als met „vasten” en „eten” — alleen wie „et” kan „vasten” en alleen wie „vast” kan „eten”. De wijze gereserveerdheid, die wij in Kantteekeningen weten te waardeeren, is niet bij de half, doch bij de heel overtuigen alleen mogelijk.

Van Rom. 9 naar 1 Cor. 7:14 is maar een kleine stap. Daar staan de bekende woorden aangaande de kinderen der geloovigen: nu zijn ze HEILIG. Wat is dit „heilig”? Het Praeadvies, afdeeling-Polman, bl. 68, beweert, daarmee uitsluitende wat van de zijde der voormalige Afgescheidenen beweerd is: dat hier is UITGESLOTEN een „uiterlijke” verbondshelgheid („uiterlijk” dan verstaan niet naar Hendrik de Cock, maar naar Ridderbos-Polman). Elders, afdeeling-Ridderbos, bl. 21, wordt beweerd, dat de uitdrukking „in Christus geheiligd” (waarvoor telkens verwezen wordt naar 1 Cor. 7:14) „moeilijk anders dan in den zin van een zaligmakende heilgheid — zelfs zonder eenige andere bij-beteekenis — kan worden verstaan”. Trouwens, tevoren, bl. 20, was reeds opgemerkt, dat het woordje „heilig” in 1 Cor. 7:14 kan worden opgevat in tweeërlei zin; maar tegelijk werd voorgesteld, dat dit zaligmakende heilgheid s e h i l l maakte (bl. 19): men kon het nemen „in zijn vollen en diepen zin, waarin het de zaligheid insluit” (dan zouden „de uitzonderingen verwaarloosd zijn”), óf ook het woord „heilig” opvatten, als slaande „op alle kinderen hoofd voor hoofd”, en dan zijn wij in onze beschouwing van de kinderen, zoolang het tegendeel niet is gebleken, „aan den vollen zin gebonden”. Aldus het Praeadvies. Het is duidel-

lijk
T
den
mis
zegt
hist
verg
adv
Calv
Na
ande
die
den
op e
vgl.
Er
Als
man
vrou
mer
lijke
loof
van
dán
als i
deze
heilig
schou
ting-
Hom
dr Se
G o c
de an
Het
moet
volge
Voc
de on
Deze
en wi
hebbe
heden
de ke
ten, d
bouw
den, e
kunne
kante
pracht
voor h
gewee
Ze heb
missen
wordt
door h
daarhe

Refo aanle

Verle
gerucht
het doc
merking

1. He
enkele
meerde
predika
struikel
gaan, e
gereform
in gedin
en geen
gesteld,
geprocla
ren bezw
tot de v
en de „E
zen in
bepaalde
tolereere
de Chr.
in 1892
gegeven
inzake c
meer van
wij geloc
verband
zijn, indi
gebeurde
ring van
streefde
een zeker
een van
vast te s
ten, welk
bij ons z
Zoodra
trouwens
instituten
wordt
voltooid
dezen vol
een zeker
zulke non